

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ІНСТРУМЕНТУ ОЦІНЮВАННЯ ECERS

Гагаріна Наталія Павлівна, старша викладачка кафедри дошкільної та початкової освіти
КЗ "Кіровоградський обласний ІППО імені Василя Сухомлинського",
кандидатка педагогічних наук
Скуренко Світлана Леонідівна, методистка кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ
"Кіровоградський обласний ІППО імені Василя Сухомлинського"

***Анотація.** У статті здійснено аналіз міжнародних стандартів оцінювання якості дошкільної освіти. Досліджено нормативно-правове забезпечення системи дошкільної освіти України. Обґрунтовано сучасні наукові погляди на проблематику дослідження, охарактеризовані критерії якості дошкільної освіти, висвітлено міжнародні тенденції щодо оцінювання якості дошкільної освіти. Авторами обґрунтовані фактори підвищення якості дошкільної освіти. Аргументовано нагальну потребу здійснення комплексного оцінювання якості дошкільної освіти, відповідно до міжнародних стандартів. Презентована методика ECERS-3 для комплексного оцінювання якості освіти в закладах дошкільної освіти.*

Ключові слова: якість, методика, критерії, моніторинг.

Вступ. Розвиток якісної та доступної дошкільної освіти є одним із пріоритетів діяльності Уряду. Бачення дошкільної освіти у XXI столітті змінюється, що є причиною нововведень в освітньому просторі всього світу. Сьогодення вимагає переглянути погляди на дошкільну освіту як освітню послугу, яка має відповідати запитам суспільства і бути доступною, якісною, високопрофесійною і ефективною для кожної людини.

Зміни, які сьогодні відбуваються в дошкільній освіті, спрямовані перш за все на покращення її якості. Заклад дошкільної освіти перетворюється на відкриту систему, здатну реагувати на особливості й запити соціального середовища, враховуючи освітні та індивідуальні потреби, а також спроможну запропонувати широкий вибір освітніх послуг, що є основою високої якості дошкільної освіти.

Матеріали і методи дослідження. Розглянемо, що ж впливає на якість освіти. Виділяємо: саму дитину (стан здоров'я, можливості і т.ін), її родину (можливості, зацікавленість, участь), заклад дошкільної освіти (матеріально-технічне забезпечення, розташування), вихователя (стаж, категорія, освіта),

освітню програму (комплексна, парціальна), методи та технології освітньої діяльності.

Існує міжнародний досвід оцінювання якості дошкільної освіти з використанням в якості інструмента шкал ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale). [5]

Ця методика була сформована й використовується вченими та практиками з різних країн світу для оцінювання структури програм, навчальних планів та базових послуг для дітей дошкільного віку. Існує дві основоположні характеристики ECERS: стандарт якості та використання спостереження, на якому і базується оцінка якості освітнього процесу.

Такою системою критеріїв оцінювання якості дошкільної освіти користуються такі країни як Італія, Іспанія, Німеччина, Румунія, США, Корея, Швеція, Великобританія, Норвегія та інші.

Шкала ECERS розроблена для комплексного оцінювання якості освітньої діяльності організацій, що реалізує освітні програми для дітей з 2,5 років до 5 років. В основі процедури оцінювання знаходиться структуроване спостереження, яке спирається на листи оцінювання.

Якість дошкільної освіти є багатоаспектним і багаторівневим поняттям, яке визначають за сукупністю критеріїв: цілепокладання (оцінка цілей і завдань на всіх рівнях освітньої діяльності); умови для ефективного розв'язання освітніх завдань (матеріально-технічне, кадрове та методичне забезпечення освітнього процесу, створене предметно-ігрове середовище тощо); управління освітнім процесом, під час якого у дитини розвиваються життєво необхідні навички та базові особистісні якості (оцінювання механізмів та інструментів оптимальної організації надання освітніх послуг для задоволення потреб батьків, суспільства і держави); результат як рівень особистісних досягнень дитини тощо.

Оцінювання якості роботи дитячого садка проводять за 6 шкалами ECERS:

1. Простір і вмеблювання: якість приміщення; просторість; наповнення меблями, необхідними для різних видів діяльності; підбір та доступність іграшок; візуальне оформлення простору, місце для усамітнення.
2. Повсякденні практики особистого догляду: атмосфера в групі; чистота; навички особистої гігієни; увага до здоров'я дітей; споживання їжі; характер взаємодії вихователів із дітьми, безпека життєдіяльності дитини.
3. Мовлення та грамотність: збагачення словникового запасу дітей; формування вміння давати розгорнуту відповідь та вміння дискутувати; наявність та доступність книжок.
4. Види навчально-пізнавальної діяльності: дрібна моторика, мистецтво, музика та рух, математика, рольова гра, природа (наука) та ін.
5. Взаємодія: форми роботи вихователя з дітьми; дотримання дисципліни, індивідуалізоване навчання й учіння, взаємодія між однолітками.
6. Структурування програми: зміна діяльності та час очікування, вільна гра, загальногрупові діяльності: гра та навчання. [3]

Кожна шкала має підшкали, які оцінюють від 1 (неприйнятно) до 7 (ідеально). Експерти мають чіткі критерії визначення оцінки.

Важливо пам'ятати, що ECERS не контролює, а проводить дослідження з метою виявити проблеми, над якими треба працювати, щоб покращити умови розвитку дитини, яка посідає чільне місце в цьому процесі. Методика регулярно оновлюється та доповнюється.

Процес оцінювання передбачає спостереження за групою дітей, їх взаємодією; за безпекою та насиченістю освітнього середовища. Спостереження мають тривати протягом 3 годин в дитячому садку у звичайний день за участі сертифікованих експертів.

Зупинимось на акцентах оцінювання якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. В центрі дослідження – спроможність вихованців самотійно:

- вирішувати свої проблеми,
- створювати власні вироби,

- оформляти простір за власними естетичними вподобаннями,
- досліджувати природні явища,
- створювати та грати у рольові ігри,
- давати раду своїм емоціям,
- спілкуватися, дискутувати,
- робити вибір,
- використовувати підручні матеріали.

У колі дослідників, організацій і політиків досягнуто консенсус щодо якості дошкільної освіти і догляду за дітьми. Результати дошкільної освіти для дітей та сімей залежать від рівня освіченості та компетентності кадрів. [4]

Моніторинг якості дошкільної освіти є одним із інструментів втілення високоякісної освітньої моделі. Тому сучасний вихователь повинен оволодіти не тільки теорією й методиками розвитку особистості вихованців, опанувати аналітико-діагностичну діяльність, а й бути здатним до прогнозування власних досягнень та прогресу у саморозвитку. У зв'язку з цим доцільно формувати у вихователів уміння прогнозувати освітній процес у закладі дошкільної освіти, що забезпечується передбаченням результатів цілеспрямованого, методично грамотного застосування концепцій національної освіти. [1]

Напрямок підготовки «Дошкільна освіта» посідає вагомe місце в професійній підготовці педагогічних працівників. Перехід освіти від традиційної до особистісно орієнтованої моделі, упровадження Державного стандарту дошкільної освіти вимагають від вищих навчальних закладів досконалої підготовки майбутніх педагогів, у тому числі працівників галузі дошкільної освіти. У свою чергу, особлива увага звертається на забезпечення ефективності моніторингу якості підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів, що дає можливість отримувати вірогідні дані про стан і результати освіти у вищому навчальному закладі, підготовки в системі післядипломної педагогічної освіти.

Згідно з листом Міністерства освіти і науки України «Щодо визначення рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку за допомогою

кваліметричної моделі» від 06.11.2015 № 1/9-535 дошкільним навчальним закладам рекомендовано проводити моніторинг якості освітнього процесу з використанням кваліметричної моделі, електронний варіант якої передбачає введення в програму цифрових даних.

Упровадження електронного варіанту кваліметричної моделі оцінювання рівня розвитку дитини старшого дошкільного віку є безперечним досягненням у моніторингових дослідженнях у дошкільному закладі.

Впровадження міжнародного інструменту оцінювання ECERS потребує інтеграції, проєктування у освітній діяльності вихователів. Ці завдання можуть виконати професійно підготовлені вихователі, які навчалися за новітніми освітніми технологіями, відповідно до сучасних тенденцій розвитку дошкільця. З огляду на це констатується наявність нагальної потреби в розробці ефективної системи моніторингу, що дозволить оперативно відстежувати рівень якості дошкільної освіти.

Вивчення практичних аспектів діяльності дошкільних навчальних закладів засвідчило, що значна кількість вихователів, виявилася не фахівцями даної галузі. Якість дошкільної освіти опирається на три ключові аспекти: мета і зміст освіти, рівень професійної компетентності педагогів і організації їхньої діяльності, стан матеріально-технічної і науково-інформаційної бази освітнього процесу. Отже, про яку професійну компетентність в системі дошкільної освіти можна говорити з фахівцем іншого напрямку?

Аналіз діяльності закладів дошкільної освіти показує, що управління якістю роботи сучасного закладу передбачає постійне підвищення ефективності функціонування різних сфер діяльності дошкільного закладу на основі забезпечення матеріального благополуччя й фінансової стабільності та створення сукупності організаційно-педагогічних умов. Організаційно-педагогічні умови розглядаються як спеціально створені чинники, що забезпечують ефективну взаємодію членів педагогічного колективу для якісної реалізації місії закладу дошкільної освіти на різних рівнях управлінської діяльності. На основі теоретичного та практичного аналізу виділяємо умови,

серед яких: поширення управлінських повноважень на педагогічний колектив як єдину команду (команду фахівців дошкільної освіти); створення науково-методичного осередку для педагогів; урізноманітнення моделей організації освітнього процесу на основі сучасної освітньої парадигми. [2]

Результати дослідження. Отже, віддаємо прерогативу саме моніторинговій діяльності, яка покаже реальну картину якості підготовки педагогів, якості здійснення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, орієнтуючись на методику ECERS.

Зазначимо, що успішний моніторинг якості підготовки та перепідготовки вихователів закладів дошкільної освіти можливий за таких організаційно-педагогічних умов: створення та розвитку освітнього середовища; використання діагностики та моніторингового інструментарію дослідження якості підготовки вихователів; самостійного дослідження вихователями рівня власної професійної компетентності. Це є складовою якості дошкільної освіти в цілому.

Можливим є обговорення результатів моніторингу на педагогічній раді або під час районних (міських) заходів: семінарів, круглих столів, нарад тощо. Оцінювання якості підготовки здійснюється на різних рівнях: викладацькому, педагогічному, адміністративному (завідувач, декан, директор). Зокрема це змінює і види контролю. Місце, де має здійснюватись контроль якості навчання/підготовки залежить від форми проведення заняття. Це лекції, семінари, практичні та лабораторні, консультації та самопідготовка. Система оцінювання якості навчання охоплює такі методи як спостереження, усне опитування, письмовий контроль, тестування.

Моніторинг якості підготовки вихователів – це система відстеження (збір, збереження, обробка показників) стану педагогічного процесу, що забезпечує прогнозування і досягнення рівнів професійних умінь працівників. Поступове впровадження та розвиток моніторингу навчання як необхідного елементу побудови навчального процесу дозволяє забезпечити реальну єдність двох основних аспектів педагогіки: діагностики й корекції.

За допомогою відповідних методів педагогічної діагностики проводиться аналіз навчального процесу та визначається його ефективність (результативність), реалізація міжпредметних зв'язків. При цьому викладач, керівник (завідувач), вихователь-методист на підставі діагностичних даних мають зорієнтуватись на проведення внутрішньої чи зовнішньої корекції освітнього процесу, підтвердження й заохочення успішних результатів, планування наступних етапів, покращення умов навчання тощо.

Моніторинг не лише фіксує поточний стан освітнього процесу на заданому часовому проміжку, але й сприяє прогнозуванню подальших тенденцій його розвитку та внесенню відповідних коректив, що створює передумови удосконалення дошкільної освіти. Діагностика (від грецьких «dia», «gnosis» – розпізнавальне пізнання) як функція моніторингу виявляється у вигляді перевірки рівня знань та вмінь у порівнянні з попередніми досягненнями, а особливо потенційних можливостей фахівця за допомогою різноманітних засобів дослідження досягнутого стану системи освіти, виявлення проблем, чинників, відхилень від певних норм і стандартів. Завершальним етапом реалізації моніторингової діяльності є прийняття управлінських рішень, спрямованих на усунення небажаних наслідків для поліпшення якості освіти.

Окремою вагомою складовою підготовки та підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти є самоосвіта. Самоосвіта – це усвідомлена потреба в постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності, діяльність педагога, спрямована на розширення й поглиблення знань і вмінь, підвищення рівня фахової підготовки.

Систему самоосвіти вихователя можна розглядати як сукупність певних складових: самооцінка – вміння оцінювати свої можливості; самовизначення – вміння вибрати своє місце в житті, суспільстві; самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання у відповідності до своїх можливостей; самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей; самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи; саморозвиток – результат

самоосвіти, самомоніторинг – моніторинг якості власної професійної компетентності. [1]

Зазначимо, що методика та техніка самоосвіти тісно пов'язані з рівнем сформованості в педагогів системи основних педагогічних умінь, а отже рекомендуємо: вивчати необхідну літературу та передовий педагогічний досвід; виокремлювати основні актуальні положення, факти, явища, що покращують теоретичний та методичний рівень; вибирати з прочитаного та побаченого думки та методичні знахідки для апробації у власній педагогічній діяльності; систематизувати та розробляти науково-методичні складові діяльності; впроваджувати досягнення психолого-педагогічної науки та дошкільної практики у власний досвід роботи з дітьми.

Отже, для керівників та вихователів-методистів закладів дошкільної освіти рекомендовано для опрацювання та включення до педагогічних рад, семінарів, практикумів наступні питання:

1. Практичний зміст та формат ECERS у оцінюванні якості роботи дитячого садка.
2. Роль вихователя у використанні методики ECERS.
3. Міжнародний досвід оцінювання якості дошкільної освіти з використанням в якості інструмента шкал ECERS.
4. Методика та технологія моніторингових досліджень в освітній галузі.
5. Управління дошкільною освітою: проблеми, шляхи їх вирішення та перспективи розвитку системи.
6. Активізація науково-дослідницької та проєктної діяльності закладу, участі в загальних міжміських, обласних, регіональних і т.д. конкурсах, виставках, проєктах.
7. Технологічні аспекти реалізації управлінської компетентності керівника закладу дошкільної освіти.
8. Внутрішня система забезпечення якості дошкільної освіти.
9. Портфоліо вихователя, як форма аналізу та оцінки результатів його діяльності: методичні рекомендації.

10. Лідерство, спілкування, організаційна культура, формування конкурентоздатної команди, публічний виступ – складові іміджу закладу дошкільної освіти.

11. Використання освітніх ресурсів кафедри дошкільної та початкової освіти у підвищенні фахової компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

12. Стимулювання творчого потенціалу педагогів ЗДО і задоволення потреб у професійному зростанні.

13. Сучасні проблеми та перспективи управління системою дошкільної освіти.

Для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти з метою здійснення самоосвіти та професійного зростання рекомендуємо опрацювати наступні питання:

1. Шляхи формування особистості дошкільника в світлі методики ECERS.
2. Визначення ролі безпечного та сприятливого середовища для розвитку дошкільника.
3. Активізація пізнавальної діяльності дошкільників з математичного розвитку: розуміння зображених чисел.
4. Формування цілісного відношення дошкільників до власного здоров'я у процесі валеологічного виховання: споживання їжі, туалетно-гігієнічні процедури.
5. Формування мовленнєвої комунікативної компетенції дошкільників шляхом інтерактивних технологій навчання та основ проєктної діяльності, використання книжок та друкованих текстів.
6. Використання синтезу мистецтв у художньо-творчому розвитку дошкільників.
7. Предметно-розвивальне середовище як умова формування елементарних економічних уявлень дітей старшого дошкільного віку.
8. Створення умов для формування світогляду дошкільників засобами художнього слова.

9. Складові STREAM-освіти в роботі з дошкільниками.

Для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти рекомендуємо дистанційно опрацювати інтернет ресурси:

1. МОН. Дошкільна освіта <https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita>
2. Інститут модернізації змісту освіти. Дошкільна освіта <https://imzo.gov.ua/osvita/doshkilna-osvita/>
3. Катерина Крутій. Сайт для всіх, хто цікавиться проблематикою дитинства, для теоретиків і практиків дошкільної освіти та студентів. <http://ukrdeti.com/>
4. Блог Ірини Стеценко, автора технології "Логіки світу" для дітей 4-12 років. Інформація і МІ: роздуми, цікавинки, запитання і відповіді, задачі для дітей і дорослих, новини... <http://informaciaforall.blogspot.com/>
5. Всеукраїнська громадська організація «Асоціація працівників дошкільної освіти» <http://www.doshkillia.ua/>
6. Проект "Впевнений старт". Освітня програма та навчально-методичне забезпечення <https://vstart.com.ua/>

Професійну компетентність вихователя дітей дошкільного віку ми розуміємо як результат загальної і професійної освіти, де рівень підготовленості фахівця дозволяє прогнозувати, планувати, проектувати професійне самовизначення і самозбагачення, допомагає знаходити шляхи вдосконалення в особистому житті і професійній діяльності, прагнути до більш високих щаблів професіоналізму.

Для різнобічного розвитку дітей дошкільного віку вихователям необхідна сформованість педагогічних умінь для здійснення продуктивної педагогічної діяльності (конструктивних, організаторських, комунікативних, гностичних, прогностичних, діагностичних, проєктивних). У ракурсі професійної підготовки фахівців в умовах навчання у ВНЗ, системі післядипломної освіти необхідно загострити увагу на класифікації педагогічних здібностей вихователя: організаторських, дослідницьких,

перцептивних, сугестивних, комунікативних, дидактичних, інформаційно-медіальних.

Аналіз праць науковців та нормативних документів показав, що систематичне відстеження результатів освітнього процесу можливо через використання якісних моніторингових досліджень, оскільки педагогічний моніторинг – це діяльність, яка забезпечує цілісність педагогічного процесу завдяки поєднанню його основних складових: діагностики (систематичний збір інформації), прогнозування (аналіз отриманої інформації) та корекції (використання отриманої інформації з метою вдосконалення навчально-виховного процесу).

Висновки. Без високоякісної дошкільної освіти розрив у розвитку та формуванні компетентностей дітей різного соціально економічного походження лише посилить негативний вплив від покоління до покоління. Якісна дошкільна освіта та догляд — це можливість попередити та зменшити цей негативний вплив. [4]

Виходячи з вищезазначеного, ECERS – це ефективний інструмент всебічного дослідження та оцінювання в організації простору, часу та взаємодії дітей та вихователів. Отже, систематичне відстеження, аналіз, оперативне втручання і корекція результатів, дає можливість більш повно здійснити оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Abstract. The article analyzes the international standards of quality assessment preschool education. The normative-legal provision of the system is investigated preschool education in Ukraine. Modern scientific views on research issues, described quality criteria for preschool education, highlights international trends in assessing the quality of preschool education. The authors substantiate the factors of improving the quality of preschool education The urgent need for a comprehensive quality assessment is argued preschool education, in accordance with international standards. Presented ECERS-3 methodology for comprehensive assessment of the quality of education in institutions preschool education. Key words: quality, methodology, criteria, monitoring.

ДЖЕРЕЛА:

1. Гагаріна Наталія. Моніторинг та його значення в системі дошкільної освіти / Наталія Гагаріна // Наукові записки. – Випуск 87. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – 2009. – С.44-47

2. Гагаріна Н.П. Упровадження тестового контролю під час підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів / Н.П.Гагаріна, Н.В.Тарапака // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції (Київ-Вінниця – 21-23 травня, 2014). – Київ-Вінниця, 2014. – С.78-83

3. Гармс Тельма. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / Тельма Гармс, Річард М.Кліффорд, Деббі Краєр/ пер. з англ. О.Тільна. – Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 116с.

4. Критерії якості дошкільної освіти. Звіт за результатами дослідження в межах міжнародного проекту «Міжнародні критерії якості дошкільних освітніх програм») Режим доступу: <http://www.doshkillia.ua/wp-content/uploads/2019/10/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97-%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf>

5. ECERS - 3 : Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/ecers-shkala-ocinyuvannya-seredovisha-rannogo-ditinstva>